

Research Paper

Lived experience of Mothers' Children with Emotional-Behavioral Problems: A Narrative Research

Jahangir Shaban^۱, Khadijeh Abolmaali Alhosseini^{۱*}, Hayedeh Saberi^۱

Citation Khadijeh Abolmaali Alhosseini K, Shaban J, Saberi H. Lived experience of Mothers' Children with Emotional-Behavioral Problems: A Narrative Research. Early Childhood Health And Education

URL: <http://jeche.ir/article-1-112-fa.html>

ARTICLE INFO

Keywords:

Emotional-Behavioral
Problems Qualitative
Research Pluralist
Narrative Analysis,
children

Received: 17 Feb 2023

Accepted: 20 May 2023

Available: 21 Jun 2023

ABSTRACT

Introduction Emotional-behavioral problems among children and adolescents are considered as a potential risk factor to their psychological well-being and often lead to unfavorable and continuous consequences. The aim of this research was to investigate the themes, structure, interactions and context of the life narratives of mothers of children with emotional-behavioral problems.

Method: The method of this research was qualitative with a pluralistic narrative analysis approach. The participants included 19 mothers of 7–8-year-old children with emotional-behavioral problems in the cities of Borujerd and Khorram Abad in 1400. To identify children with emotional-behavioral problems was used the parent form of the Achenbach questionnaire (2001) and then a semi-structured interview was conducted with their mothers. Open, axial and selective coding was used for data analysis.

Results The themes identified in this research were: ineffective parenting style, socio-economic problems, communication problem with the father, family disputes, mother's stress during pregnancy, lack of interest in learning, attention deficit, difficulty in expressing emotions, anxiety sensitivity, disobedience and stubbornness, violation of school rules, lying, misbehavior, aggression and bullying, and communication problems with friends and teachers were among children with emotional-behavioral problems. The structural analysis of the narratives showed that the role of personal factors in mothers' life narratives (dissatisfaction, anger, depression) and social factors (inappropriate communication with the child) in creating emotional-behavioral problems. The interactive/performative model indicated the insufficient presence of the father at home, inappropriate father-child relationship, and family disputes, and the contextual model indicated the low level of parental education, divorce, lack of sufficient facilities, and environmental factors.

Discussion: Parents' communication problems, ineffective parenting style, parents' psychological problems, socio-economic status, play an important role as risk factors in the occurrence of emotional and behavioral problems in 7-8 year old children

1 Jahangir Shabani, PhD student, Department of psychology, Roudehen Branch , Islamic Azad University , Roudehen , Iran.

2 Khadijeh Abolmaali Alhosseini, Professor, Department of psychology, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Email: kh.abolmaali@iau-tnb.ac.ir

3Assistant Professor, Department of psychology, Roudehen Branch , Islamic Azad University , Roudehen , Iran.

مقاله پژوهشی

تجربه زیسته مادران کودکان دارای مشکلات هیجانی - رفتاری: یک پژوهش تحلیل روایتی

جهانگیر شعبان^۱، خدیجه ابوالمعالی الحسینی^{۲*} هایده صابری^۳

مشخصات مقاله

چکیده

کلیدواژه‌ها: مشکلات هیجانی- رفتاری، پژوهش کیفی، تحلیل روایتی، کثرت‌گرایی، کودکان

هدف: مشکلات هیجانی- رفتاری در بین کودکان و نوجوانان به عنوان عامل خطرساز بالقوه برای بهزیستی روان- شناختی آنان تلقی شده و اغلب منجر به پیامدهای نامطلوب و مداموم می- شود. هدف این پژوهش بررسی مضامین، ساختار، تعاملات و بستر و زمینه روایت‌های زندگی مادران کودکان دارای مشکلات هیجانی- رفتاری بود.

روش: روش این پژوهش کیفی، با رویکرد تحلیل روایتی کثرت‌گرای بود. مشارکت کنندگان شامل ۱۹ مادر کودکان ۷ تا ۸ ساله دارای مشکلات هیجانی- رفتاری شهرهای بروجرد و خرم آباد در سال ۱۴۰۰ بودند. برای شناسایی کودکان دارای مشکلات هیجانی- رفتاری از فرم والد پرسشنامه آخباخ (۲۰۰۱) استفاده شد و با مادران آنان مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. از کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها: مضامین شناسایی شده در این پژوهش عبارت بودند از: سبک فرزندپروری ناکارآمد، مشکلات اقتصادی- اجتماعی، مشکل ارتباطی با پدر، اختلافات خانوادگی، استرس مادر در دوره بارداری، بی علاقه‌گی به یادگیری، نقص توجهی، دشواری در بروز هیجانات، حساسیت اضطرابی، نافرمانی و لجبازی، نقض قوانین مدرسه، دروغگویی، بدرفتاری، پرخاشگری و قلندری و مشکل ارتباطی با دوستان و معلمان در کودکان دارای مشکلات هیجانی- رفتاری بود. تحلیل ساختاری روایت‌ها، بیانگر نقش عوامل شخصی روایت‌های زندگی مادران (نارضایتی، خشم، افسردگی) و عوامل اجتماعی (ارتباط نامناسب با کودک) در ایجاد مشکلات هیجانی- رفتاری بود. مدل تعاملی/ عملکردی نشان‌دهنده حضور ناکافی پدر در خانه، رابطه نامناسب پدر و فرزند و اختلافات خانوادگی بود، و مدل زمینه‌ای نشان‌دهنده پایین بودن سطح تحصیلات والدین، طلاق، کمبود امکانات کافی و عوامل محیطی بود.

بحث و نتیجه‌گیری: مشکلات ارتباطی والدین، سبک فرزندپروری ناکارآمد، مشکلات روان‌شناختی والدین، و وضعیت اجتماعی- اقتصادی نقش مهمی را به عنوان عوامل خطرساز در مشکلات هیجانی رفتاری کودکان ۷-۸ ساله به عهده می‌گیرند

دریافت شده: ۱۴۰۱/۱۱/۲۸

پذیرفته شده: ۱۴۰۲/۰۲/۳۰

منتشر شده: ۱۴۰۲/۰۳/۳۱

۱. دانشجوی دکتری، دانشکده روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

۲. دانشیار، دانشکده روان‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نويسنده مسئول). Email: abolmaali@riau.ac.ir

۳ استادیار، دانشکده روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

مقدمه

مشکلات هیجانی-رفتاری^۱ کودکان نه تنها به طور مستقیم بر توانایی برای یادگیری و تعاملات زندگی روزمره آنان اثر می‌گذارد، بلکه در بزرگسالی نیز ممکن است تأثیر منفی بر شخصیت و رفتار آنان داشته باشد. مشکلات هیجانی-رفتاری به طور معمول در دو طبقه مشکلات بروون نمود^۲ و درون نمود^۳ قرار می‌گیرند (استینهاف^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). مشکلات بروون نمود به سمت بیرون هدایت می‌شوند و در اوایل کودکی به شکل رفتارهای مخرب^۵ آشکار مانند خشم، پرخاشگری، سرکشی، عدم انطباق و بیشفعالی نشان داده می‌شوند. کودکان دارای این مشکلات پاسخهای قابل قبولی به عوامل تنش‌زای محیطی ارائه نمی‌دهند، در محیط خانه و مدرسه هیجانات منفی و بدرفتاری نشان می‌دهند، در توانایی کنترل مهاری، مهارت‌های خودناظارتی و خودنظم‌بخشی هیجانی ضعیف هستند و تکانشگری بالایی دارند، چنین نقصائی باعث فقدان کنترل رفتاری و ناسازگاری، و کاهش توجه و کارکرد شناختی-اجتماعی ضعیف می‌شود (آیزنبرگ^۶ و همکاران، ۲۰۰۹، بیناکو^۷ و همکاران، ۲۰۲۱).

اگر مشکلات بروون نمود در سال‌های پیش‌دبستانی شناسایی و درمان نشوند و تا نوجوانی و بزرگسالی ادامه یابند به عنوان اختلالات رفتاری و نقص توجه، بزهکاری، روابط اجتماعی نامطلوب با همسالان و سایر اشکال آسیب‌شناسی روانی ادامه می‌یابند (براؤن^۸ و همکاران، ۲۰۰۷؛ گیلیوم و شاو^۹، ۲۰۰۴؛ ساماراکودی^{۱۰}، ۲۰۱۲؛ سوناگابارک^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۵). لوبر و بارک^{۱۲} (۲۰۱۱) اذعان می‌دارند مشکلات بروون نمود درمان نشده در دوره کودکی، ممکن است در دوره نوجوانی و بزرگسالی به مشکلات درون نمود تغییر یابند (آیزنبرگ و همکاران، ۲۰۰۹).

مشکلات درون نمود^{۱۳} به حالات هیجانی مانند افسردگی و اضطراب، کناره‌گیری، و بازداری اطلاق می‌شوند که معطوف به درون هستند و با رفتارهای بیش از حد کنترل شده رابطه دارند (آنخناخ و رسکورلا، ۲۰۰۱، استینهاف و همکاران، ۲۰۲۱). این مشکلات با مشکلات شخصیتی در مقابل مشکلات رفتاری؛ بازداری در مقابل پرخاشگری، و کنترل زیاد در مقابل کنترل کم مشخص می‌شوند (مک‌کانهی^{۱۴} و همکاران، ۱۹۹۳).

در بررسی عوامل خطرساز برای مشکلات هیجانی-رفتاری کودکان، پژوهشگران به عوامل مختلفی از جمله کارکرد خانواده، افسردگی مادر، خلق و خوی کودک، مهارت‌های مدیریت والدین، تعامل بین خلق و خو و مهارت‌های مدیریتی والدین، تولد زودرس، داروهای مصرفی مادر در دوران بارداری، وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده و سطح تحصیلات والدین (زانگ^{۱۵}، ۲۰۱۸؛ نلسون^{۱۶} و همکاران، ۲۰۰۷) اشاره کرده‌اند. استینکا^{۱۷} و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که عوامل خانوادگی به طور مثبت با مشکلات هیجانی در کوتاه مدت و بلندمدت ارتباط دارند. مارکون^{۱۸} و همکاران (۲۰۲۰) دریافتند که سبک فرزندپروری مستبدانه والدین با رفتار پرخاشگرانه، نقص توجه و بیش فعالی، و اضطراب رابطه دارد. بنتو و اینگراسیا^{۱۹} (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیدند که شیوه‌های فرزندپروری به شدت با مشکلات بروون نمود و درون-نمود کودک و نوجوان مرتبط است. در نتیجه، کمیت و کیفیت دخالت والدین در زندگی کودک، و همچنین آنچه که به عنوان سبک والدین شناخته می‌شود، یعنی تصوراتی که کودکان در مورد شیوه‌های تربیتی والدین خود دارند، می‌تواند به عنوان عوامل خطر یا محافظت‌کننده برای رشد کودک و نوجوان باشد. به علاوه، موضوعاتی مانند تعارض والدین-فرزند، منبع کنترل، و ارزش‌های والدین به عنوان عوامل خطر یا عوامل محافظتی برای سازگاری اجتماعی و هیجانی کودک و نوجوان مورد تلقی می‌شوند. دن هان^{۲۰} و همکاران (۲۰۱۹) دریافتند که عفونت‌های زمان زایمان، سیگار کشیدن مادر و جنسیت مذکور خطر مشکلات بروون نمود را افزایش می‌دهد، و تولد چندقولوبی خطر مشکلات درون نمود را کاهش می‌دهد.

۱. Emotional -Behavioral Problems

۲. Externalizing Problems

۳. Internalizing Problems

۴. Steenhoff, T

۵. Eisenberg, N

۶. Bianco

۷. Brown

۸. Gilliom, M., & Shaw, D. S

۹. Samarakkody, D

۱۰. Sonuga-Barke, E. J. S

۱۱. Loeber, R., & Burke, J. D.

۱۲. Internalizing

۱۳. McConaughy, S. H.

۱۴. Zhang, M

۱۵. Nelson, J. R

۱۶. Sticca, F

۱۷. Marcone, R

۱۸. Benedetto & Ingrassia

۱۹. Den Haan, P. J

مشکلات درون نمود در دختران، و مشکلات برون نمود در پسران بیشتر دیده می شود. بافت‌های پژوهش ژانگ و همکاران (۲۰۱۸) نشان دادند که در کل میزان تشخیص مشکلات رفتاری در پسران ۱۳/۹۷٪ و در دختران ۱۱/۲۵٪ است، میزان تشخیص در ۶ سالگی ۱۲/۰۹٪، ۷ سالگی ۱۲/۶۲٪، ۸ سالگی ۱۴/۰۷٪، ۹ سالگی ۱۰٪، ۱۲٪ ۱۰ سالگی ۱۲/۰۳٪، ۱۱ سالگی ۱۳/۱۰٪، است و تفاوت نرخ تشخیص در سنین مختلف از نظر آماری معنی دار نیست. بستن^۱ و همکاران (۲۰۱۶) میزان شیوع مشکلات درون نمود را ۵/۵٪ و مشکلات برون نمود را ۷/۳٪ گزارش دادند. در ایران، حیدری و همکاران (۱۳۸۵) میزان شیوع مشکلات هیجانی-رفتاری را بر اساس گزارش والدین ۱۵/۸٪ و بر اساس گزارش معلمان ۲۴/۹٪ گزارش دادند.

در بررسی علل مشکلات هیجانی-رفتاری، در دیدگاه‌های نظری عوامل مختلفی را در پدیدآیی این مشکل مورد توجه قرار داده‌اند. برخی از این دیدگاه‌ها عبارتند از: نظریه دلبستگی (اوبل دوبل و کرنز^۲، ۲۰۲۱، ابل دوبل و همکاران، ۲۰۲۳)، نظریه بسط-ساخت^۳ (فردریکسون^۴، ۲۰۰۴)، نظریه جامعه‌پذیری هیجانی^۵ (هافمن، ۲۰۰۹، کیتزمن^۶، ۲۰۱۲)، نظریه شناخت اجتماعی^۷ (بندورا، ۱۹۹۱)، و نظریه نظام‌های بوم‌شناختی^۸ (چن^۹ و همکاران، ۲۰۲۰).

در نظریه بسط - ساخت، فردیریکسون (۲۰۰۴)، شکل و کارکرد زیرمجموعه‌ای از هیجانات مثبت شامل لذت، علاقه، خرسنده و عشق^{۱۰} را توصیف می‌کند، به گونه‌ای که این هیجانات یک خزانه فکر-عمل لحظه‌ای^{۱۱} را می‌گسترانند: لذت میل به بازی، علاقه میل به جستجو، و خرسنده میل به انسجام را برابر می‌انگیزد و در نهایت عشق به عنوان یک چرخه تکرارشونده، هر یک از اینها را در درون روابط امن و نزدیک راهاندازی می‌کند. آمایه‌های ذهنی^{۱۲} گسترده شده‌ای که از این هیجانات مثبت به وجود می‌آیند با آمایه‌های ذهنی محدودشده ناشی از احساسات منفی (گرایش‌های عمل خاص مانند حمله یا فرار) در تضاد هستند. در واقع، توالی - های این آمایه‌های ذهنی گسترده شده، یک خزانه لحظه‌ای فکر-عمل (خواه از طریق بازی، جستجو، یا فعالیت‌ها-هیجانات مثبت مشابه، کشف اعمال جدید و خلاقانه، ایده‌ها و پیوندهای اجتماعی) را به وجود می‌آورد که به نوبه خود می‌تواند منابع شخصی فردی^{۱۳} را ایجاد کند. این منابع از منابع فیزیکی و هوشی گرفته تا منابع روان‌شناختی و اجتماعی نوسان دارند. مهمتر از همه، این منابع به عنوان ذخایری تلقی می‌شوند که بعدها می‌توان از آنها برای بهبود شانس مقابله و بقا موفق استفاده کرد. براساس این دیدگاه کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری از آمایه‌های ذهنی محدودشده‌ای استفاده می‌کنند که از احساسات منفی به وجود می‌آیند و منابع شخصی فردی محدودی را در اختیار آنان می‌گذارند. افطاری و همکاران (۲۰۲۲) دریافتند که بخشی از مشکلات والدین در خانواده هسته‌ای به دلیل تأثیرات منفی مشکلات کودک بر تعامل والد -کودک است.

اصطلاح «جامعه‌پذیری هیجانی» بیان می‌کند که کودکان در زمینه‌های اجتماعی یاد می‌گیرند که هیجانات خود را درک، بیان و تنظیم کنند (کیتزمن، ۲۰۱۲). نظریه جامعه‌پذیری هیجانی مبنایی را برای شایستگی هیجانی^{۱۴}، هم از نظر وسعت و هم از نظر عمق، فراهم می‌کند. از نظر وسعت، عوامل جامعه‌پذیری مختلف مانند والدین، خواهران و برادران، همسالان، و معلمان به عنوان عوامل جامعه‌پذیری شایستگی هیجانی و یا مشکلات هیجانی تلقی می‌شوند؛ و از نظر عمق، بر کارکردهای غیرهنجاری جامعه‌پذیری هیجانی (از جمله شیوه‌های جامعه‌پذیری هیجانی مرتبه با مشکلات هیجانی و اجتماعی کودکان) با توجه به نقش عوامل فرهنگی (از جمله سبک‌های فرزندپروری) تمرکز می‌شود (هافمن، ۲۰۰۹؛ کیتزمن^{۱۵}، ۲۰۱۲). جامعه‌پذیری هیجانی به عنوان یک فرآیند پویا تعریف می‌شود که دامنه وسیعی از اعمال اجتماعی کلامی و بدمند را دربرمی‌گیرد که از طریق آن مراقبان، به عنوان واسطه‌ای برای آموزش روش‌های مورد پذیرش جامعه برای بیان و تفسیر هیجانات، ایفای نقش می‌کنند (تامپسون^{۱۶}، ۲۰۱۵). به عبارت دیگر، هیجانات با حالات روان‌شناختی (تجارب فردی شادی، غم یا خشم)، واکنش‌های بدنی (مانند تعداد ضربان قلب یا تنش ماهیچه‌ای)، و بیانات یا وضعیت‌های هیجانی، به عنوان بیانات کلامی و بدمند هیجان (ارزیابنده) در نظر گرفته می‌شوند، و بر یک نگرانی خاص (به طور

-
- ۱. Basten, M
 - ۲. Obeldobel, C. A., & Kerns, K
 - ۳.The Broaden-And-Build Theory
 - ۴. Fredrickson, B. L
 - ۵. Emotion Socialization
 - ۶. Kitzmann , J
 - ۷. Social Cognition Theory
 - ۸. Ecological System Theory
 - ۹. Chen, Y
 - ۱۰. Joy, Interest, Contentment And Love
 - ۱۱. Momentary Thought-Action Repertoire
 - ۱۲. Mindsets
 - ۱۳. Individual's Personal Resources
 - ۱۴. Emotional Competence
 - ۱۵. Kitzmann
 - ۱۶. Thompson, M

ุมول اعمال شخص دیگر) تمرکز دارند (سکایت و اکسترم^۱، ۲۰۱۹). بر اساس این دیدگاه، عوامل جامعه‌پذیری هیجانی در کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری، دارای کارکردهای غیرهنگاری هستند. مشکلات هیجانی-رفتاری تعاملات کودک را خانواده، محیط آموزشی، روابط با همسالان، و روابط خانوادگی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

ابل دول و همکاران (۲۰۲۳) سبک‌های دلستگی را در تبیین مشکلات هیجانی-رفتاری مورد توجه قرار داده‌اند. آنان در یک مطالعه مرور سیستماتیک دریافتند که دلستگی با دو شاخص هیجانی پویا، یعنی واکنش‌پذیری هیجانی و جبران هیجانی^۲ ارتباط دارد. به گونه‌ای که دلستگی اینم بیشتر با جبران هیجانی تا واکنش‌پذیری هیجانی مربوط می‌شود؛ دلستگی اجتنابی^۳ بیشتر با واکنش‌پذیری هیجانی و جبران کم مرتبط می‌شود؛ دلستگی دوسوگرا^۴ با واکنش‌پذیری هیجانی بالاتر همراه می‌شود؛ و سبک دلستگی بدسانمان‌بافته^۵ با واکنش‌پذیری بالا و مشکلات جبران مرتبط می‌شود. پژوهش‌ها نیز بیانگر نقش مهم سبک‌های دلستگی در تبیین مشکلات هیجانی-اجتماعی هستند (پیرزادی و شریفی اردانی، ۱۳۹۵). کوان^۶ (۲۰۰۸) در بررسی مطالعات فیزیولوژیک دلستگی، دیدگاه خط پایه اجتماعی^۷ را مطرح می‌کند و اذعان می‌دارد که مغز انسان در یک محیط اجتماعی تکامل می‌یابد و بسیاری از کارکردهای اساسی آن مبتنی بر نظام پخشی مشترک اجتماعی هیجانات و حالات فیزیولوژیکی است.

در نظریه شناخت اجتماعی رفتار انسان به صورت گسترهای از طریق تأثیر مستمر نفوذ خود^۸ برانگیخته و تنظیم می‌شود. مکانیزم عمدۀ خود نظام پخشی از طریق سه کارکرد شامل (۱) خود ناظارتی بر رفتار، تعیین کننده‌ها و اثرات آن؛ (۲) قضاوت در مورد رفتار در ارتباط با استانداردهای شخصی و شرایط محیطی؛ و (۳) خود-واکنشی عاطفی^۹ عمل می‌کند. خودنظم بخشی همچنین شامل مکانیزم‌های خودکارآمدی می‌شود. این مکانیزم‌ها از طریق اثرات قوی بر تفکر، عاطفه، انگیزه و عمل نقش مهمی در عاملیت شخصی دارند. در چشم‌انداز تعاملی نظریه شناختی اجتماعی، عوامل اجتماعی بر عملیات سیستم خودنظم بخشی اثر می‌گذارند (بندورا، ۱۹۹۱). در همین راستا بر اساس الگوی سه‌گانه تأثیر خانواده بر نظام پخشی هیجانی و سازگاری، تجربه هیجانی والدین در بافت خانواده از سه طریق بر تجربه هیجانی کودکان اثر می‌گذارد: (۱) فرآیندهای الگوبرداری، (۲) بازخوردهایی در مورد هیجانات کودک، و (۳) محیط عاطفی کلی بافت خانه. بنابراین آگاهی از این که چگونه فرآیندها و کنش‌وری خانواده ممکن است بهزیستی روان‌شناختی کودکان را ارتقا داده و یا به آن آسیب برساند اهمیت می‌یابد (بیناکو و همکاران، ۲۰۲۱؛ موریس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۷).

نظام‌های بوم‌شناختی^{۱۱}، رشد پویایی کودک را در بافت و زمینه، محدودیت‌های مرتبط، فشارهای سیستمی، و انعطاف‌پذیری الگوهای ناسازگار مطالعه می‌کنند. زمینه‌های محیطی که مشکلات هیجانی-رفتاری را ایجاد می‌کنند با نیازهای رشدی کودکان دارای این مشکلات هم‌سو نیستند (فارمر^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۲). الگوهای شایستگی در روابط بین فردی با درک کودکان از شرایط اکولوژیکی رابطه دارد (چن^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۰). بروون فن برنز^{۱۴} در نظریه نظام‌های بوم‌شناختی نحوه تأثیر محیط‌های مختلف را که بر رشد کودک اثر می‌گذارند توضیح می‌دهد و برای درک و فهم رشد کودک بر اهمیت مطالعه کودکان در محیط‌های چندگانه که تحت عنوان نظام‌های بوم‌شناختی خوانده می‌شود تأکید می‌کند (برگر^{۱۵}، ۲۰۱۲).

با توجه به روابط بدون واسطه مادر با کودک، و نقش او در تنظیم شبکه ارتباطات اجتماعی کودک، در این پژوهش برآنیم که به منظور بررسی عوامل مؤثر و شرایط بوم‌شناختی مؤثر در بروز مشکلات هیجانی-رفتاری کودکان، تجربه زیسته مادران آنان را از طریق تحلیل روایت‌های زندگی شان بررسی کنیم. از این‌رو، سؤال کلی

۱. Cekaite, A., & Ekström, A

۲. Emotion Reactivity And Emotion Recovery

۳. Avoidant Attachment

۴. Ambivalent Attachment

۵. Disorganized Attachment

۶. Coan, J

۷. Social Baseline

۸. Self-Influence

۹. Affective Self-Reaction

۱۰. Bandura,A

۱۱. Morris ,A

۱۲. Echological System

۱۳. Farmer,T

۱۴. Chen,C

۱۵. Bronfenbrenner

۱۶. Berger

پژوهش حاضر این است که مضامین، ساختارها، تعاملات و بستر و زمینه تحلیل روایت‌های زندگی مادرانی که فرزند آنان از مشکلات هیجانی-رفتاری رنج می‌برد چه هستند؟

روش

(الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

این پژوهش با روش کیفی و رویکرد تحلیل روایتی با الگوی کثرتگرا که در ذیل پارادایم تفسیرگرایی قرار می‌گیرد، انجام شد. در این رویکرد مضامین، و جنبه‌های ساختاری، تعاملی و زمینه‌ای روایت‌های زندگی مشارکت‌کنندگان بررسی می‌شود (ابوالمعالی‌حسینی، ۲۰۲۱). جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل مادران کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری ۷ تا ۸ ساله شهر خرم‌آباد و بروجرد در سال ۱۴۰۰ بود. به منظور غربالگری و انتخاب کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری بالا، ابتدا فرم والد پرسشنامه آخباخ^۱ روی ۱۰۰ کودک ۷ تا ۸ ساله اجرا شد، سپس تعداد ۱۹ مادر کودک دارای مشکلات هیجانی-رفتاری به صورت هدفمند انتخاب شدند و مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. مدت زمان هر مصاحبه بین ۵۰ تا ۹۰ دقیقه بود. مصاحبه‌ها با سوال‌های کلی آغاز و با سوال‌های اکتشافی ادامه یافت. جهت رعایت ضوابط اخلاقی پژوهش تمامی مصاحبه‌ها با رضایت کامل مصاحبه شوندگان انجام شد، به مشارکت کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات آنان محترمانه نگهداشته می‌شود و شرکت در پژوهش هیچ‌گونه ضرر احتمالی برای آنان ندارد. برای تحلیل داده‌ها از کدگذاری در سه سطح باز، محوری و انتخابی استفاده شد.

ب) ابزار

پرسشنامه آخباخ (۲۰۰۱): پرسشنامه آخباخ (۲۰۰۱) که تحت عنوان سنجش مبتنی بر تجربه آخباخ خوانده می‌شود، برای سنجش مشکلات هیجانی-رفتاری کودکان و نوجوانان ۶-۱۸ ساله به کار می‌رود و این مشکلات را در دو طبقه درون-نمود و برون-نمود قرار می‌دهد. در نظام آخباخ برای به دست آوردن اطلاعات خودکودک (فرم خودسنجی YSR)، معلم (فرم معلم TRF) و والد (فرم والد CBCL) مقیاس درجه-بندی رفتار را (در طیف لیکرت ۳ درجه-ای) تکمیل می‌کنند. مقیاس-های اضطراب/افسردگی، انسزا/افسردگی، شکایات جسمانی، مشکلات تفکر و توجه مشکلات درون-نمود و مقیاس-های نافرمانی، پرخاشگری و مشکلات اجتماعی مشکلات برون-نمود را می‌سنجند (آخباخ و رسکورلا، ۲۰۰۱). در این پژوهش از فرم والد (CBCL) استفاده شده است. فرم والد دارای ۱۱۳ گویه است و پاسخ-دهنده، شایستگی-های کودک را بر اساس وضعیت او در ۶ ماه گذشته می-سنجند (مینایی، ۲۰۰۶). شواهد حاکی از تحلیل همبستگی درونی عامل-های شناسایی شده، بیانگر روابی ملاکی مقیاس است، به علاوه، توانایی این مقیاس در تفکیک افراد با و بدون مشکلات هیجانی-رفتاری نیز بیانگر روابی افتراقی این پرسشنامه است (مینایی، ۲۰۰۶). قاسمی و خاکی (۲۰۱۵) همسانی درونی زیر مقیاس-های CBCL را در دامنه ۰/۶۹ تا ۰/۸۰ گزارش داده‌اند.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان: ۱۹ مادر کودک دارای مشکلات هیجانی-رفتاری مورد مصاحبه قرار گرفتند. از این تعداد ۳ نفر دارای مدرک لیسانس، ۷ نفر دارای مدرک دیپلم، ۸ نفر دارای تحصیلات ابتدایی و یک نفر مدرک تحصیلی سیکل داشتند. همچنین فرزندان آنها در محدوده سنی ۶-۲۶ ساله بودند. و تعداد ۸ نفر این فرزندان جنسیت دختر و ۱۱ نفر مابقی پسر بودند. در ضمن یک مادر مطلقه و ۱۸ نفر مابقی متاهل بودند. برای تحلیل داده‌های حاصل از روایت‌های زندگی ساختار، مضامین، ساختارها، تعاملات و عوامل بافتی مبتنی بر روایت‌های زندگی مادران دارای کودک مبتلا به مشکلات هیجانی-رفتاری تحلیل شده است.

در جدول ۱ مضامین شناسایی شده بر اساس روایت‌های زندگی مادران کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری آورده شده است

جدول ۲: مضامین اصلی و فرعی روایت‌های زندگی مادران کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری

نقل قول	مضامین فرعی	مضامین اصلی
کد ۲: مشکل اقتصادی زیادی داریم در دوران بارداری هم این مشکل وجود داشت	مشکلات اقتصادی-اجتماعی	فقر مالی

بطوریکه برای مایحتاج عمومی هم درآمدeman کافی نبود.

کد ۱۱: مشکلات اقتصاد و درآمد داریم درآمد همسرم کافی نیست حتی در دوران بارداری این مشکل اجازه نمی‌دهد پیغیری‌های لازم برای جنین داشته باشیم.	
کد ۱۲: همسرم کارگر است و حقوق روزانه دارد و اگر کار نکند حقوق ندارد، حقوق بیکاری همسر کارگری هم که خیلی نیست و ما مشکل داریم.	
کد ۱۳: همسرم هیچوقت درست حسابی کار نمی‌کند ما برای تهیه غذا هم مشکل داریم دست فروشی و باربری می‌کند با این که خانواده پرجمعیتی هستیم اما درآمد نداریم و گرفتاری‌های مالی زیادی داریم.	
کد ۱۴: همسرم که از اول بیکار بودم خانواده همسرم به ما کمک می‌کنند حتی خانه آنها ساکن هستیم گاهی درآمد مختصراً دارد اما به حدی نیست که بتوانیم خوب زندگی کنیم.	
کد ۱۵: در بک محله فقیرنشین زندگی می‌کنم اکثر افراد در اینجا مشکل دارند همسر محیط نامناسب زندگی من هم کارش ثابت نیست و درآمد خیلی ناچیز دارد و همیشه در تامین نیازهایمان مشکل داریم.	
کد ۱۶: همسرم معتمد است درآمد خوبی هم ندارد و هزینه اعتیاد او زیاد است در واقع وضع مالی ما افتضاح است نه خراب همسرم هم اهمیتی نمی‌دهد. بیشتر از فامیل قرض می‌کنیم.	اعتیاد پدر
کد ۱۷: همسرم کار ثابت دارد او با توجه به اینکه سواد کافی ندارد و خیلی پایین است خانواده خودم و همسرم خیلی کمک می‌کنند که بخشنی از مشکلات مالی ما حل شود.	بیسواندی پدر
کد ۱۸: در مورد درس و مشق به او سخت گیری می‌کنیم اما در بقیه موارد می‌خواهم راحت باشد همچنین در برخوراد با دیگران باید موبد باشد و با احترام برخورد کند، نمی‌خواهم خیلی آزاد باشد که هر کار خواست بکند.	سبک فرزندپروری ناکارآمد
کد ۱۹: هم من و هم پدرش سعی می‌کنیم به او سخت نگیریم هر چند بیشتر نزد والدین من است و آنها هم با او کاری ندارند و اجازه می‌دهند که راحت باشد.	سبک فرزندپروری سهل گیرانه
کد ۲۰: واقعیتش اقتدار لازم برای تربیت او را ندارم و اپشن برنامیام چون پدرش حضور همیشگی ندارد که کمک کند خودمم که شاغل هستم خسته و بی حوصله می‌شوم و او را به حال خودش و امن گذارم که راحت باشد.	سبک فرزندپروری سهل گیرانه
کد ۲۱: از ترس اینکه او را هم مثل فرزند قبلی ام از دست ندهم بسیار به او ساده می‌گیرم و تقریباً هر کاری که دوست داشته باشد انجام می‌دهد.	
کد ۲۲: در مورد درسشن سخت گیری می‌کنم اما بیشتر به اوضاعیت می‌کنیم تا سخت گیری همسرم هم او را کاملاً آزاد گذاشته که هر کاری می‌خواهد انجام بدهد.	
کد ۲۳: کاملاً به او محبت می‌کنم نزد مادر بزرگش هم که هست او هم محبت می‌کند پدرش تهدید کرده هیچ کس به او سخت گیری نکند و راحتیش بزاریم به قول خودش تا شکوفا بشود.	
کد ۲۴: مدتی دارو مصرف می‌کردم، استرس زیادی داشتم و حوصله هیچ چیزی را نداشتم.	سلامت روانی مادر
کد ۲۵: بعد از فوت پدرم مشکلات روحی پیدا کردم.	
کد ۲۶: به دلیل اختیارات بالا به روانپزشک مراجعت کردم.	
کد ۲۷: زود عصبانی می‌شوم و حوصله هیچ چیز را ندارم.	
کد ۲۸: به خاطر خیانت همسرم مشکل روحی پیدا کردم.	
کد ۲۹: مشاجره زیادی با همسرم دارم و از زندگیم راضی نیستم	اختلافات خانوادگی
کد ۳۰: با خانواده همسرم اختلاف دارم.	
کد ۳۱: به خاطر اینکه همسرم در دوران بارداری از من حمایت نمی‌کرد استرس زیادی را در دوران بارداری تحمل کردم.	استرس دوران بارداری

کد ۸: در دوره بارداری استرس زیادی داشتم.

مشکلات ارتباطی با والد پدر	ارتباط محدود با پدر خسته و بی موصله است یا خواب و استراحت می کند برای همین خیلی برای فرزندم وقت نمی گذارد.
بی حوصلگی پدر تقریباً هیچ ارتباطی با پدرش ندارد و یه جورابی با هم کنار نمی آیند پدرش میگه حوصله عصبانیت و پرخاشگری او را ندارد.	کد ۲:
مشکلات ارتباطی با پدر ما هر دو هفته یکبار پدرش را می بینیم برای همین خیلی با هم نیستیم البته پسرم خیلی به پدرش علاقه ندارد و پدرش هم برای او وقت نمی گذارد.	کد ۳:
بدرفتاری پدر او می ترسد که تنبیهش کند به او نزدیک نمی شود پدرش هم عصبی است هم پرخاشگری می کند.	کد ۴:
بی علاقگی به فعالیتهای تحصیلی زیادی ندارد در مدرسه هم خیلی در کارهایی آموزشی شرکت نمی کند معلمش می گوید خیلی به درس علاقه نشان نمی دهد.	کد ۵:
کار کارکند از کار خودش همیشه می گوید از مدرسه بدش می آید و دوست دارد کار کارکند از کار خودش نمی شود و لذت می برد گاهی دست فروشی می کند برای همین عملکرد تحصیلی قوی ندارد.	کد ۶:
بی توجهی و حواس پرتی کنم این حواس پرتی باعث شده عملکرد تحصیلی خوبی نداشته باشد.	کد ۷:
کار خیلی بی توجه است و حواس پرتی دارد.	کد ۸:
کار خیلی توجه نمی کند و حواس پرتی دارد.	کد ۹:
دشواری در برخورد هیجانات افرادی هیجانات زده دارد همیشه و دیوانه وار شادی می کند با جیغ و فریاد.	کد ۱۰:
کار خیلی هیجان زده است بروز ترس شادی و ناراحتی هیجان زیاد نشان می دهد و جیغ و فریاد کشیدن و حتی گریه زیاد کردن	کد ۱۱:
برخوبی همیشه می گوید خیلی توجه نمی کند و حواس پرتی دارد.	کد ۱۲:
لجبازی و نافرمانی هر چند ترسو هم هست و از چیز کوچکی هم می ترسد و جیغ و داد می زند.	کد ۱۳:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل به حرف ما گوش نمی دهد و لجبازی می کند در مورد غذا خوردن بازی کردن رعایت نظم و هر چیز دیگر	کد ۱۴:
لجبازی و نافرمانی ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۱۵:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل با خواههایش لجبازی می کند به تذکرهای من توجهی ندارد حتی کار خطرناک هم انجام می دهد من هم کاری از دستم برنمی آید.	کد ۱۶:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل با خواههایش لجبازی می کند به تذکرهای من توجهی ندارد حتی کار خطرناک هم انجام می دهد من هم کاری از دستم برنمی آید.	کد ۱۷:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۱۸:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۱۹:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۲۰:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۲۱:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۲۲:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۲۳:
لجبازی و نافرمانی کار خیلی در منزل حرف گوش نمی دهد و کار خودش را می کند و معلم ازش راضی نیست لجبازی ها و توجه نکردن هایش مرا هم اذیت می کند.	کد ۲۴:

کد ۵: در مدرسه همیشه از توجه نکردن به مقررات و معلمش شکایت دارند حرف گوش نمی‌دهد و گاهی هم باعث آزار همکلاسی می‌شود.
کد ۸: قوانین و مقررات مدرسه را خیلی رعایت نمی‌کند و ظاهراً به درس بی توجه است حتی با هل دادن بچه‌ها برایمان مشکلاتی ایجاد کرد.
کد ۱۲: حرف مسئولین و معلمش را گوش نمی‌دهد قوانین مدرسه را هم نادیده می‌گیرد بیشتر بازی را دوست دارد تا توجه به درس و انضباط.
کد ۱۹: متسافانه معلمش ازش راضی نیست می‌گوید هر چه نصیحت می‌کنم یا مقررات را به او گوشزد می‌کند توجه نمی‌کند و نادیده می‌گیرد و این خودش باعث مشکلاتی برای پسرم و همچنین ما گردیده است.
کد ۱۲: خب متسافانه دخترم گاهی دروغ هم می‌گوید برای همین سخت گیری می‌کنیم البته نه همیشه خیلی اوقات هم محبت زیادی به او می‌کنیم و مواظبش هستیم.
کد ۳: بیشتر موقع با دوستان و همکلاسی هایش مشکل دارد و سازگاری ندارد خیلی به بهانه گیری و گریه کودک بدرفتاری کودک آن‌ها بهانه می‌گیرد معلمش می‌گوید با دوستان سازگاری ندارد.
کد ۱۷: بیشتر گریه می‌کند وی قراری تا عصبانیت. فامیل می‌کویند اورالوس کردیم برای همین این اخلاق را دارد و بهانه می‌گیرد.
کد ۱۸: بیشتر به خاطر بهانه گیری‌هایش که ماقبول نمی‌کنیم عصبی می‌شود و به گریه متولی می‌شود البته بهتر شده ولی در کودکی گریه‌های بیشتری داشت و خیلی بسیار بود.
کد ۱۹: هیجاناتش را با گریه بیشتر نشان می‌دهد خصوصاً چون ما لوس بارش آوردیم البته متسافانه حسادت هم می‌کند و این واکنش را نشان می‌دهد.
کد ۱۹: متسافانه زیاد گریه می‌کند و عصبی می‌شود ماهم قاطعیت لازم رانداریم دربرابریش و کوتاه می‌آییم.
کد ۳: انتظار دارد اجازه هر کاری به او بدهیم دغیر اینصورت عصبانی می‌شود و گریه می‌کند و بی قراری دارد و قهر می‌کند.
کد ۱۹: همکلاسی هایش از اخلاق بد او شکایت دارند خیلی علاقه به بازی کردن با او ندارند در فعالیت‌هایی هم که در مدرسه انجام می‌شود خیلی شرکت نمی‌کند.
کد ۵: در مدرسه و کوچه به دوستان و همسلان پرخاشگری می‌کند و آن‌ها از او شکایت پرخاشگری و قدری کودک دارند هرچه هم تذکر می‌دهیم متسافانه قبول نمی‌کند و سازگاری خوبی ندارد.
کد ۶: اهل دعوا و تک کاری است بنابراین خیلی نمی‌تواند با دوستان سازگار باشد ظاهراً به دیگران زورگویی می‌کند.
کد ۷: بیشتر وقتها عصبی است گریه می‌کند و پرخاشگری خیلی حساس شده نسبت به بعضی از رفتارهای ما، مانند کم توجهی به او.
کد ۲: خیلی بی حوصله ایت وزود عصبانی می‌شود پرخاشگری می‌کند و این موضوع روی فعالیت درسی او تاثیرگذانته به حدی که گاهی حوصله درس خواندن ندارد.
کد ۶: در مدرسه قلندری زیاد می‌کند می‌خواهد همیشه حرف او باشد البته علاقه به مدرسه هم ندارد و شاید به این خاطر است که با کسی نمی‌سازد
کد ۸: علاقه به بازی با دیگران ندارد و همیشه سعی می‌کند به بقیه زور بگوید در مدرسه هم همین طور است با دوستانش هم صحبت کردم می‌گویند با بیشتر بچه‌ها ناسازگار است.
کد ۴: در نزدیکی بیشتر بی قراری می‌کرد گریه‌های زیاد و طولانی داشت ولی الان عصبی می‌شود نمی‌توانیم هیچ تذکری به او بدهیم.
کد ۱۷: واکنش‌های تندي دارد و در مقابل رفتارها عصبی می‌شود و پرخاش می‌کند. بیشتر هم از گریه استفاده می‌کند در شادی هم ذوق می‌کند و فریاد می‌کشد.
کد ۱۶: متسافانه هیجانات را با پرخاشگری گاهی حتی دعوا و تک کاری بروز می‌دهد.
کد ۸: بدليل اینکه پرخاشگری می‌کند و همیشه آدم مضطربی است در ارتباط اجتماعی ضعیف است و خیلی با همکلاسی هایش و دوستان سازگاری ندارد.
کد ۱۵: بخاطر مشکلاتی که با همکلاسی هایش دارد و بیشتر وقت ها ما را به مدرسه

دعوت می‌کند متاسفانه بی توجهی هم به معلمین نمی‌کند و همیشه این موضوع باعث خجالت می‌شود.

کد ۱۳: متاسفانه یک بار هم با معلمش درگیر شده معلمش می‌گوید با همکلاسی‌ها درگیری با معلم مدرسه اصلاً رابطه خوبی ندارد و نمی‌تواند با آن‌ها بازی کند یا در گروه بازی کند.

کد ۱۹: همکلاسی‌هایش از اخلاق بدبختی دارند خیلی علاقه به بازی کردن با او ندارند در فعالیتهایی هم که در مدرسه انجام می‌شود خیلی شرکت نمی‌کند.

کد ۱۳: خب متاسفانه خیلی موقع است برای همین معمولاً عصی می‌شود و داد و بیداد پرتوغی کودک می‌کند البته از پدرش حساب وی برده و پیش اوصی نمی‌شود

برای شناسایی ساختار روایت‌های زندگی مادران مورد مطالعه در این پژوهش عناصر روایت‌های زندگی آنان بر اساس روش کلاندینین و کانلی^۱ بررسی شدند (کلاندینین و کانلی، نقل از ابوالمعالی الحسینی، ۲۰۲۱).

ساختار روایت‌های زندگی مادرانی که فرزند آنان از مشکلات هیجانی-رفتاری رنج می‌برند در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲: ساختار فضایی سه بعدی روایت (کلاندینین و کانلی)

ردیف	شخصی-اجتماعی	استمرار	موقعیت
۱	احساس غم	احساس غم	مکان
۲	نارضایتی	مشکل مالی	بافت خانوادگی و خوشاوندی
۳	عصباتیت	بیکاری همسر	محیط خانواده
۴	افسردگی	مشکلات عصی	محیط خانواده
۵	ناراحتی و غم	مشکل در ارتباط	شدن
۶	حسرت	بهبود رابطه با پدر	محیط مدرسه و منزل
۷	غم	تجربه فقر	حل مشکل عصی

عوامل بافتی شناسایی شده: در این پژوهش عوامل بافتی شناسایی شده براساس روایت‌های زندگی مادران دارای کودکان اختلال هیجانی-رفتاری شامل سطح تحصیل پایین والدین، طلاق والدین، نبود امکانات کافی و عوامل محیطی بود.

عوامل تعاملی-اجرایی شناسایی شده: تحلیل تعاملی-اجرایی روایت‌های زندگی مادرانی که فرزند آنان مشکلات هیجانی-رفتاری را نشان می‌دادند بیانگر عدم ارتباط مناسب بین والد پدر و کودک، و حضور ناکافی پدر در منزل و ارتباط نامناسب والد مادر با خانواده همسر بود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی روایت‌های زندگی مادرانی بود که فرزند دارای مشکلات هیجانی-رفتاری داشتند. مضامین شناسایی شده بر اساس تحلیل روایت‌های زندگی مادران دارای فرزند مبتلا به مشکلات هیجانی-رفتاری شامل سبک فرزندپروری ناکارآمد، مشکلات اقتصادی-اجتماعی، مشکل ارتباطی با پدر، اختلافات خانوادگی، استرس مادر در دوره بارداری، بی علاقه‌گی به یادگیری، نقص توجهی، دشواری در بروز هیجانات، حساسیت اضطرابی، نافرمانی و لجبازی، نقص قوانین مدرسه، دروغگویی، بدرفتاری، پرخاشگری و قلدگی و مشکل ارتباطی با دوستان و معلمان در کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری بود. مضامین شناسایی شده در این پژوهش به عنوان عوامل خطرساز در بروز مشکلات هیجانی-رفتاری در نظر گرفته می‌شوند، که با یافته‌های پژوهشی ژانگ (۲۰۱۸)، نلسون و همکاران (۲۰۰۷)، و استیکا و همکاران (۲۰۲۰) تطابق دارند. فدریکسون (۲۰۰۴) در نظریه بسط و ساخت اذعان می‌دارد که احساسات منفی کودکان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری منجر به کاربرد آمایه‌های ذهنی محدودی می‌شوند و منابع شخصی و فردی محدودی را برای حل مسائل و مشکلات زندگی روزمره در اختیار آنان می‌گذارد. به علاوه بر اساس نظریه شناختی-اجتماعی تجربه هیجانی والدین در بافت خانواده از طریق فرآیندهای الگوبرداری، بازخوردهایی در مورد هیجانات کودک، و محیط عاطفی کلی خانواده بر تجربه هیجانی کودکان اثر می‌گذارد. از این‌رو تجارت هیجانی ناکارآمد والدین که ناشی از اختلافات خانوادگی، سبک فرزندپروری ناکارآمد، مشکلات

^۱ Clandinin & Connell

سلامت روان و مشکلات اقتصادی-اجتماعی و مشکلات دیگر است، بر فرآیندها و کنش‌وری خانواده، و به دنبال آن بر مشکلات هیجانی-رفتاری کودکان اثر می-گذارد. همچنین نظریه نظام‌های بوم‌شناختی نیز به خوبی اثر بافت رشد کودک را مشکلات هیجانی-رفتاری کودکان تبیین می‌کند.

برخی از مضامین شناسایی شده در این پژوهش شامل نافرمانی و لجیازی، دروغگویی، بهانه‌جویی و نقص قوانین توسط کودک، رفتارهای منفی او را بازنمایی می‌کند. این رفتارها می‌توانند متأثر از سبک دلیستگی نایمن کودک باشند. همسو با یافته‌های این پژوهش در پژوهش بونوچن^۱ و همکاران (۲۰۱۶) رابطه قوی سبک دلیستگی نایمن با آشقتگی‌های روانی کودکان و نوجوانان نشان داده شد. بر اساس دیدگاه ابل‌دوبل و همکاران (۲۰۲۳) کودکان دارای دلیستگی اجتنابی و دوسوگرا با واکنش‌پذیری هیجانی افراطی، و کودکان دارای سبک دلیستگی بدسازمان یافته با واکنش‌پذیری و جبران هیجانی بالا به محرك‌های محیطی پاسخ می‌دهند.

در تحلیل ساختاری روایت‌های زندگی مادرانی که فرزندان آنان دارای مشکلات هیجانی-رفتاری بودند، برخی از عوامل خطرساز شناسایی شدند. این عوامل در بعد شخصی روایت‌های زندگی مادران شامل مشکلات سلامت روان مادران بود که تعامل آنان را با کودکان تحت الشاعع قرار می‌داد. همچنین در بعد اجتماعی این عوامل شامل مشکلات مالی و مشاجرات خانوادگی بود که محیط نامنی را برای کودکان فراهم می‌کرد. به دلیل تداوم عوامل شناسایی شده در طی زمان، این عوامل به عنوان عوامل علی مشکلات هیجانی-اجتماعی در محیط خانواده و مدرسه تلقی می‌شوند و سازگاری کودک را دچار مشکل می‌کنند. در نظریه کوان (۲۰۰۸) تأثیر محیط ناکارآمد بر تکامل مغز انسان و کنترل هیجانات به خوبی تبیین شده است. بر اساس دیدگاه او تکامل مغز انسان در یک محیط اجتماعی صورت می‌گیرد و ارتباطات اجتماعی و همبستگی‌های ذهنی آن به عنوان شرایط «خط پایه» نرم‌الی در نظر گرفته می‌شوند که به کنترل هیجانات و رفتار می‌انجامند و به ما کمک می‌کنند تا بهمیهم چرا تجربیات جدایی، انزوا، طرد شدن، آزار و غفلت از نظر روانی بسیار دردناک هستند، و چرا روابط ناکارآمد اغلب علل یا تقویت‌کننده مشکلات و مشکلات روانی هستند. بنابر این وجود ارتباطات اجتماعی ناکارآمد و مداوم در زندگی کودکان، زمینه بروز مشکلات هیجانی-رفتاری را در آنان فراهم می‌کند.

در این پژوهش عوامل بافتی شناسایی شده براساس روایت‌های زندگی مادران دارای کودکان اختلال هیجانی-رفتاری شامل سطح تحصیل پایین والدین، طلاق والدین، نبود امکانات کافی و عوامل محیطی بود. این یافته‌ها با نتایج به دست آمده توسط زانگ (۲۰۱۸) و نلسون و همکاران (۲۰۰۷) همسویی دارند. نظریه برون‌فن-برنر نیز نقش عوامل بافتی و اکولوژیک را در فرآیند رشد کودک مورد توجه قرار می‌دهد. با توجه به این که در سیستم خانواده، به عنوان یک ریزسیستم، کودک روابط مستقیم و بلاواسطه‌ای را تجربه می‌کند، از این رو مشکلات ارتباطی والدین بستر نامناسبی را برای رشد کودک فراهم می‌کند. به علاوه نبود امکانات کافی و تحصیلات کم والدین روابط آنان را با کودکان تحت تأثیر قرار می‌دهند.

عوامل تعاملی-اجرایی شناسایی شده در این پژوهش، شامل عدم ارتباط مناسب بین والد پدر و کودک، و حضور ناکافی پدر در منزل و ارتباط نامناسب والد مادر با خانواده همسر، و مشکلات ارتباطی با همسر و خانواده همسر بود. در واقع، تعاملات ناکارآمد افراد در بستر خانواده در بروز مشکلات هیجانی رفتاری کودکان نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. این یافته با نتایج به دست آمده توسط افطاری و همکاران (۲۰۰۷)، بندتو و اینگراسیا (۲۰۱۸) و مارکون و همکاران (۲۰۲۰) تطابق دارد. این یافته بر اساس نظریه جامعه‌پذیری هیجانی به خوبی تبیین می‌شود. در این نظریه والدین، خواهران و برادران، دوستان و خویشاوندان، به عنوان عوامل مؤثر در جامعه‌پذیری هیجانی کودکان تلقی می‌شوند، و در صورتی که این عوامل دارای کارکرد غیرهنگاری باشند زمینه مشکلات هیجانی-رفتاری را در کودکان فراهم می‌کنند (ها芬من، ۲۰۰۹؛ کیترمن، ۲۰۱۲).

با توجه به این که روش این پژوهش کیفی بود، ممکن است ذهنیت پژوهشگر در فرآیند تحلیل داده‌ها اثر گذاشته باشد. پیشنهاد می‌شود روان‌شناسان تربیتی در فرآیند آموزش خانواده، به منظور کاهش مشکلات هیجانی-رفتاری و جامعه‌پذیری هیجانی کودکان، بر نقش مهم تعامل نامناسب والد-فرزند، تعامل ناکارآمد همسران با یکدیگر، و سبک فرزندپروری ناکارآمد در ایجاد مشکلات هیجانی-رفتاری تأکید کنند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش:

این پژوهش از تمامی موارد اخلاق پژوهش پیروی کرده است.

حامی مالی: در انجام این پژوهش از حمایت مالی هیچ موسسه یا سازمانی استفاده نشده است.

نقش هر یک از نویسندها: تمامی نویسندها نقش یکسانی در پیشبرد این پژوهش بر عهده داشته‌اند.

تضاد منافع: با توجه به موارد مندرج در راهنمای تعارض منافع، ما مجریان این پژوهش ضمن تمهد به آگاهی و رعایت کلیه "راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی" اعلام می‌داریم این پژوهش هیچگونه تضاد منافع نداشته است

تشکر و قدردانی: از کلیه کسانی که در انجام این پژوهش با ما همکاری کردهند تشکر و قدردانی می‌شود.

¹Bovenschen

References

- Abolmaali Alhosseini, K. (2021). *The Narrative Research in Psychology*. Tehran: Elm. (In Persian)
- Achenbach, T., Dumenci, L., & Rescorla, L. (Eds.) (2001). *Ratings of Relations Between DSM-IV Diagnostic Categories and Items of the CBCL/6-18, TRF, and YSR*.
- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. (2001). *Manual for the ASEBA school-age forms & profiles: An integrated system of multi-informant assessment*. Burlington, Vt.: ASEBA.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 248–287. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90022-L](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90022-L)
- Basten, M., Tiemeier, H., Althoff, R. R., van de Schoot, R., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., . . . van der Ende, J. (2016). The Stability of Problem Behavior Across the Preschool Years: An Empirical Approach in the General Population. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44(2), 393–404. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-9993-y>
- Benedetto, L., & Ingrassia, M. (Eds.) (2018). *Parenting - Empirical Advances and Intervention Resources*. InTech. <https://doi.org/10.5772/63688>
- Betts, K. S., Williams, G. M., Najman, J. M., & Alati, R. (2015). The relationship between maternal depressive, anxious, and stress symptoms during pregnancy and adult offspring behavioral and emotional problems. *Depression and Anxiety*, 32(2), 82–90. <https://doi.org/10.1002/da.22272>
- Bianco, F., Levante, A., Petrocchi, S., Lecciso, F., & Castelli, I. (2021). Maternal Psychological Distress and Children's Internalizing/Externalizing Problems during the COVID-19 Pandemic: The Moderating Role Played by Hypermentalization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19). <https://doi.org/10.3390/ijerph181910450>
- Bovenschen, I., Lang, K., Zimmermann, J., Förthner, J., Nowacki, K., Roland, I., & Spangler, G. (2016). Foster children's attachment behavior and representation: Influence of children's pre-placement experiences and foster caregiver's sensitivity. *Child Abuse & Neglect*, 51, 323–335. <https://doi.org/10.1016/j.chab.2015.08.016>
- Brown, I., & Percy, M. E. (2007). *A comprehensive guide to intellectual and developmental disabilities*. Baltimore Md.: P. H. Brookes.
- Cekaite, A., & Ekström, A. (2019). Emotion Socialization in Teacher-Child Interaction: Teachers' Responses to Children's Negative Emotions. *Frontiers in Psychology*, 10, 1546. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01546>
- Chen, C.-C., Farmer, T. W., Hamm, J. V., Brooks, D. S., Lee, D., Norwalk, K., . . . Rizzo, K. (2020). Emotional and Behavioral Risk Configurations, Students With Disabilities, and Perceptions of the Middle School Ecology. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 28(3), 180–192. <https://doi.org/10.1177/1063426619866829>
- Coan, J. (2008). Toward a neuroscience of attachment. In: Cassidy J, Shaver PR, editors. *Handbook of attachment: theory, research, and clinical applications* (2nd ed.), pp. 241–268. New York: Guilford.
- Crews, S. D., Bender, H., Cook, C. R., Gresham, F. M., Kern, L., & and Vanderwood, M. (2007). Risk and Protective Factors of Emotional and/or Behavioral Disorders in Children and Adolescents: A Mega-Analytic Synthesis. *Behavioral Disorders*, 64–77. Retrieved from 2
- Den Haan, P. J., Kroon, M. L. A. de, van Dokkum, N. H., Kerstjens, J. M., Reijneveld, S. A., & Bos, A. F. (2019). Risk factors for emotional and behavioral problems in moderately-late preterms. *PloS One*, 14(5), e0216468. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0216468>
- Eftari, S., Ahmadi, s., & Tajikesmacili, A. (2022). Lived experience of parents of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Psychologicalscience*, 21(117), 1743–1760. <https://doi.org/10.52547/JPS.21.117.1743>. (In Persian)
- Eisenberg, N., Valiente, C., Spinrad, T. L., Liew, J., Zhou, Q., Losoya, S. H., . . . Cumberland, A. (2009). Longitudinal relations of children's effortful control, impulsivity, and negative emotionality to their externalizing, internalizing, and co-occurring behavior problems. *Developmental Psychology*, 45(4), 988–1008. <https://doi.org/10.1037/a0016213>
- Farmer, T. W., Serpell, Z., Scott, L. A., DeVlieger, S. E., Brooks, D. S., & Hamm, J. V. (2022). The Developmental Dynamics of Emotional and Behavioral Difficulties of Youth of Color: Systemic Oppression, Correlated Constraints, and the Need for Targeted Universalism. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 30(2), 71–85. <https://doi.org/10.1177/10634266211068892>
- Fredrickson, B. L. (2004). The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological Sciences*, 359(1449), 1367–1378. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1512>
- Georgiou, S. N., & Symeou, M. (2018). Parenting Practices and the Development of Internalizing/ Externalizing Problems in Adolescence. In L. Benedetto & M. Ingrassia (Eds.), *Parenting - Empirical Advances and Intervention Resources*. InTech. <https://doi.org/10.5772/66985>
- Ghasemi O, & Khaki A. (2015). Psychometric properties of the semiotics scale of behavioral- emotional problems in elementary school students, preschool and primary school studies., 1(3), 51–56. (In Persian)
- Gilliom, M., & Shaw, D. S. (2004). Codevelopment of externalizing and internalizing problems in early childhood. *Development and Psychopathology*, 16(2), 313–333. <https://doi.org/10.1017/S0954579404044530>

- Heydari, J., Azimi, H., Mahmoudi, G. H., & Mohammadpour, R.A. (2007). Prevalence of behavior-emotional disorders and its associated factors among the primary school students of Sari township in 2006. *J-Mazand-Univ-Med-Sci*, 16(56), 91–100. Retrieved from <http://jmums.mazums.ac.ir/article-1-183-fa.html> (In Persian)
- Hoffman, D. M. (2009). How (not) to feel: culture and the politics of emotion in the American parenting advice literature. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 30(1), 15–31. <https://doi.org/10.1080/01596300802643058>
- Kitzmann, K. M. (2012). Learning about Emotion: Cultural and Family Contexts of Emotion Socialization. *Global Studies of Childhood*, 2(2), 82–84. <https://doi.org/10.2304/gsch.2012.2.2.82>
- Loeber, R., & Burke, J. D. (2011). Developmental Pathways in Juvenile Externalizing and Internalizing Problems. *Journal of Research on Adolescence : The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, 21(1), 34–46. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00713.x>
- Marcone, R., Affuso, G., & Borrone, A. (2020). Parenting styles and children's internalizing-externalizing behavior: The mediating role of behavioral regulation. *Current Psychology*, 39(1), 13–24. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9757-7>
- McConaughy, S. H., & Skiba, R. J. (1993). Comorbidity of Externalizing and Internalizing Problems. *School Psychology Review*, 22(3), 421–436. <https://doi.org/10.1080/02796015.1993.12085664>
- Minaei, A. (2006). Adaptation and standardization of Achenbach's child behavior list, self-assessment questionnaire and teacher's report form. *Research in the Field of Exceptional Children*, 6(1), 529–558. (In Persian)
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development (Oxford, England)*, 16(2), 361–388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>
- Nelson, J. R., Stage, S., Duppong-Hurley, K., Synhorst, L., & Epstein, M. H. (2007). Risk Factors Predictive of the Problem Behavior of Children at Risk for Emotional and Behavioral Disorders. *Exceptional Children*, 73(3), 367–379. <https://doi.org/10.1177/001440290707300306>
- Obeldobel, C. A., Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2023). Parent–Child Attachment and Dynamic Emotion Regulation: A Systematic Review. *Emotion Review*, 15(1), 28–44. <https://doi.org/10.1177/17540739221136895>
- Obeldobel, C. A., & Kerns, K. A. (2021). A literature review of gratitude, parent–child relationships, and well-being in children. *Developmental Review*, 61(3), 100948. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100948>
- Pirzadi, H., & Sharifi Ardani, A. (2015). Attachment theory and social-emotional problems in students with special learning difficulties: theoretical explanation and clinical applications. *Journal of Exceptional Education*, 16(1), 47–57. (In Persian)
- Quach, J. L., Nguyen, C. D., Williams, K. E., & Sciberras, E. (2018). Bidirectional Associations Between Child Sleep Problems and Internalizing and Externalizing Difficulties From Preschool to Early Adolescence. *JAMA Pediatrics*, 172(2), e174363. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2017.4363>
- Samarakkody, D., Fernando, D., McClure, R., Perera, H., & Silva, H. de (2012). Prevalence of externalizing behavior problems in Sri Lankan preschool children: Birth, childhood, and sociodemographic risk factors. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(5), 757–762. <https://doi.org/10.1007/s00127-011-0377-5>
- Sonuga-Barke, E. J. S., Auerbach, J., Campbell, S. B., Daley, D., & Thompson, M. (2005). Varieties of preschool hyperactivity: Multiple pathways from risk to disorder. *Developmental Science*, 8(2), 141–150. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2005.00401.x>
- Steenhoff, T., Tharner, A., & Vaever, M. S. (2021). Internalizing and externalizing problems in preschool children: The role of mothers' and fathers' observed parenting behavior in a well-resourced sample. *Scandinavian Journal of Psychology*, 62(3), 374–385. <https://doi.org/10.1111/sjop.12724>
- Sticca, F., Wustmann Seiler, C., & Gasser-Haas, O. (2020). Familial Risk Factors and Emotional Problems in Early Childhood: The Promotive and Protective Role of Children's Self-Efficacy and Self-Concept. *Frontiers in Psychology*, 11, 694. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.54736>
- Thompson, R. (2015). “Socialization of emotion and emotion regulation in the family” in *Handbook of emotion regulation*. ed. J. Gross;. New York: The Guilford Press), 173–186.
- Zhang, M., Huang, T., YUE, Y., Zheng, J., Chen, Z., & Wang, S. (2018). Study on risk factors of children's behavioral problems during prenatal and neonatal period. *Pediatric Dimensions*, 3(2). <https://doi.org/10.15761/PD.1000165>.